

DE GOUDEN DOLK

Thea Beckman

De Gouden Dolk

Lemniscaat Rotterdam

Vijftiende druk, 2006
Omslag: Jan Wesseling
© Lemniscaat b.v., Rotterdam, 1982, 2006
ISBN 90 5637 847 3

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij C. Haasbeek b.v., Alphen aan den Rijn
Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter, Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux, waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

INHOUD

1	De kleinzoon van de held	7
2	Ontstellend nieuws	16
3	De eed te Vézelay	28
4	Het zijn de anderen die beslissen!	48
5	Het kruisleger	61
6	Verrassende ontmoetingen	72
7	Afspraakje in het donker	86
8	De verschoppeling	95
9	De stad met de duizend koepels	106
10	Drama in de herfst	126
11	Fatale kerst	149
12	De hel van Anatolië	160
13	Het verraad	180
14	Lentesprookje	187
15	De Heilige Stad en een onzalige onderneming	203
16	De kerkers van Damascus	217
17	Nour-ed-Din	231
18	In de woestijn	252
19	De terugreis	261
20	Marie	283
21	De Gouden Dolk	291

1 DE KLEINZON VAN DE HELD

‘Iemand moet naar Avallon gaan om voor grootvader kruiden te halen bij vrouw Cantal!’ Het is moeder die deze beslissing neemt, waarbij ze de handen in de zijden plant en van de een naar de ander kijkt. ‘Ik wil niet dat de oude man sterft. Wie moet er dan op de kleintjes passen en het haardvuur brandende houden als ik op het land ben?’

De dorpsmid Rambor kijkt haar boos aan.

‘Vrouw, het is zomer, de drukste tijd van het jaar. Ik kan geen van de jongens een hele dag missen.’

‘Als hij de kortste weg door de Woeste Gronden neemt, kost het hem hooguit een halve dag.’

De twee oudste zonen van de smid, die eerst hadden staan springen om aangewezen te worden voor de tocht naar de stad, houden plotseling de adem in. Dwars door de Woeste Gronden...

‘O nee,’ gilt Aycan, ‘dat doe ik niet. Ik wil morgen wel naar Avallon lopen, maar niet door de Woeste Gronden! Denken jullie dat ik zin heb om me door een stel duivels te laten bespringen, terwijl ik op weg ben naar die oude heks? Nooit van mijn leven!’

‘Ik wil wel,’ zegt Jiri. ‘En ik weet de weg. Toen papa vorig jaar zijn voet had gebrand en we samen naar vrouw Cantal gingen, hebben we ook die weg genomen en we hebben niet één duivel of kobold gezien.’

Ze staan in de open smidse die uitziet op de hutten van het dorp. Buiten wervelt het stof op, nu de zon wegzinkt en de wind opsteekt. Een krakende wagen komt voorbij, hoog opgeladen met korenaren. Het is oogsttijd.

‘Vooruit dan maar. Jiri, jij gaat morgenvroeg naar vrouw Cantal om de kruiden te halen. En denk erom: je bent vóór de noen terug, anders zwaait er wat!’

Jiri knikt. Hij is er niet zeker van of hij werkelijk de moed zal hebben doodalleen door de Woeste Gronden te rennen, maar terugkrabbelen kan hij na zijn grootspraak ook niet. Aycan snuift minachtend en trekt aan de blaasbalg.

En zo staat Jiri de volgende ochtend aan de rand van de Woeste Gronden en probeert zijn angst voor het ruige gebied de baas te worden. Bomen, doornige struiken en onkruid groeien er wild dooreen. Overal liggen grote stenen, meestal overdekt met mos, zodat je ze te laat ziet en er gemeen je blote voeten aan kunt stoten. Er is een soort pad, waar de bomen wat verder uit elkaar staan en de grond niet geheel is overwoekerd met braamstruiken en meidoorn. De oude vrouwen in het dorp vertellen dat in de Woeste Gronden demonen en kobolden huizen, die het op de mensen hebben voorzien. De dorpers durven hier dan ook niet te komen. Midden in het gebied ligt een halfronde heuvel die ‘de burcht van de kobolden’ wordt genoemd en dat is helemáál een plek om te vermijden.

De Woeste Gronden liggen hoog. Als Jiri omkijkt ziet hij in het dal boeren, vrouwen en kinderen bezig op de velden; heel klein lijken ze nu. Aan de andere zijde van het dal rijst stenig en onverbiddelijk de burcht van de heren d’Arcon op: de adellijke ridderfamilie die de dorpen in de vallei bezit en van wie dorps-smid Rambor een hutje en een smidse heeft gepacht met verderop nog een lapje grond waar moeder groente en bonen verbouwt. De Woeste Gronden behoren aan niemand toe, het is een onvruchtbare, betoverde plek, waar het ’s nachts spookt en overdag de kobolden op de loer liggen. Aycan, de slimme oudere broer van Jiri, had gelijk toen hij weigerde naar vrouw Can-

tal te gaan langs deze weg. En hij, Jiri, is weer eens de domoor geweest... Nu kan hij niet meer terug zonder uitgelachen te worden.

Jiri haalt diep adem, slaat een kruis en waagt het erop. In moed mag hij voor zijn grootvader niet onderdoen, houdt hij zich voor. Eens, lang geleden, was de oude man die nu zo ziek is, een held.

In zijn jonge jaren, nog voor Jiri's vader werd geboren, is grootvader Rambor kruisvaarder geweest. Na vier jaren van onvoorstelbaar ver reizen, waarbij hij geweldige avonturen beleefde, was hij teruggekeerd, mét de ridder d'Arcon en twee soldaten. De enigen uit de streek die de tocht hadden overleefd. En daarvan kan grootvader vertellen...!

Maar dat alles is lang geleden en nu is grootvader Rambor stokoud en doodziek. Daarom draaft Jiri, de kleinzoon van de held, door de Woeste Gronden, bang en dapper tegelijk. De zon begint te branden, stof dwarrelt op onder zijn voeten, doornige takken grijpen naar zijn enkels. Hij moet in beweging blijven, de kobolden niet de kans geven hem te pakken! En om zijn angst te bedwingen denkt hij aan wat grootvader vertelde over het Heilige Land en de strijd tegen de Saracenen.

Plotseling staat Jiri geschrokken stil. Een roffel komt zijn richting uit. Snel duikt hij weg achter een hoge braamstruik terwijl zijn hart in zijn keel schiet. Het gebonk komt naderbij en nu ziet hij de oorzaak: een paard in volle galop met een leeg zadel, de teugels slepen achter het dier aan. Jiri's eerste gedachte is op te springen en te trachten het dier tegen te houden, maar dan ziet hij de snuivende neusgaten, het felle wit van de ogen en hij begrijpt dat het paard vreselijk is geschrokken, van iets, van iemand. Nu, als het deze richting blijft volgen komt het vanzelf tussen de boeren op de velden terecht, daar zullen ze het wel

vangen. Maar waar is de ruiter? De kobolden, denkt Jiri benauwd. Die hebben achter hun burcht op de loer gelegen en toen er een nietsvermoedende vreemdeling voorbijkwam, hebben ze zijn paard in de achterbenen gestoken. Het steigerde, wierp zijn berijder af en ging ervandoor...

Jiri huivert. Maar hoe gevaarlijk het hier ook moge zijn, hij *moet* verder. Nogmaals slaat hij een kruis, prevelt: 'Heilige Eligius, sta me bij' en rent door. Links van hem verheft zich de ronde heuvel waarvoor de dorpers zo bang zijn. Met een wijde boog draaft hij eromheen, al is het lastig voortgaan tussen de stenen en struiken op de ongelijke grond. Elk ogenblik verwacht hij dat een kobold hem aan zijn enkel zal trekken of dat de grond zich onder hem zal openen. Dan, juist als hij de burcht van de kobolden voorbij is, ziet hij de man die blijkbaar door het vluchtende paard werd afgeworpen. Hij ligt in gekromde houding onder een boom en kreunt. Met een ruk houdt Jiri zijn vaart in. Hoeveel haast hij ook heeft om deze griezelige plek achter zich te laten, een gewonde kun je niet aan zijn lot overlaten. Voorzichtig loopt hij op de man af. In één oogopslag ziet hij dat dit niet de eerste de beste is. De man is goed gekleed, in bruine hozen en een groen overkleed dat nu besmeurd is met stof en bloed. Zijn hoed is afgefallen, in zijn blonde haar kleeft bloed. Zijn arm ligt onder hem. Aan zijn gordel hangen een leren tas en een dolk.

Een koerier, denkt Jiri. Hij knielt bij de ruiter en raakt diens voorhoofd aan. De gewonde slaat de ogen op.

'Wie... wat... au!'

Jiri grijpt de gevallen hoed en schuift die omzichtig onder het hoofd van de man. Nu ligt hij niet meer zo ongelukkig met dat bloedende hoofd op de stenige grond.

'Wie bent u?' vraagt hij. 'Wat is er gebeurd?'

Hij krijgt geen antwoord.

‘Ik zag uw paard. Het holde in de richting van ons dorp. Daar zullen ze het wel vangen. Kunt u opstaan?’

De man beweegt even en slaakt een kreet van pijn.

‘Help me,’ fluistert hij dan.

Jiri steunt hem, terwijl de ruiter tracht overeind te komen. Zijn gezicht vertrekt, met zijn rechterhand grijpt hij naar zijn linkerbovenarm.

‘Het bot is gebroken, denk ik,’ zegt Jiri ontsteld. ‘Voorzichtig!’

De man knikt en sluit snel de ogen. ‘Ik ben zo duizelig...’

Toch komt hij, stukje bij beetje en steunend op de smidsknecht, moeizaam overeind. Hij zwaait op zijn benen en Jiri moet al zijn krachten inspannen om te zorgen dat de ruiter niet opnieuw valt. ‘Leunt u maar op mij, dan breng ik u naar vrouw Cantal. Zij kan u verbinden,’ zegt hij troostend. ‘En ze kan u ook iets geven tegen de pijn.’

‘Is het ver?’ vraagt de man schor.

‘O nee. Vlak bij Avallon.’

‘Breng me maar.’

Trots loopt Jiri naast de ruiter, die zwaar op hem leunt en telkens even stilstaat om zijn duizeligheid te overwinnen. Soms kreunt hij of roept gesmoord: au! Om hem af te leiden van zijn pijn vertelt Jiri hem wie hij is en waarvoor hij op weg is naar vrouw Cantal.

‘Grootvader heeft ook een lamme arm. Ik weet niet hoe dat is gekomen, gebroken of de pezen doorgesneden. Grootvader weet het zelf ook niet precies, hij viel flauw toen het gebeurde en de Saracenen dachten dat hij dood was. Ze plunderden hem en lieten hem toen liggen. Zo heeft hij er het leven afgebracht. Hij was in het Heilige Land, ziet u. Grootvader is mee geweest met de grote kruistocht, lang geleden.’

‘In 1096,’ zegt de man.

Jiri, die niets van jaartallen weet, knikt vaagjes.

‘Ja, heel lang geleden was het, grootvader is nu verschrikkelijk oud. Maar toen was hij jong, en hij heeft gevochten bij Doryleum en bij Antiochië en Jeruzalem... wel twintig veldslagen heeft hij meegemaakt. En eens heeft hij een echt goudstuk gehad, een bezant. Heeft u wel eens een gouden bezant gezien?’
‘Jazeker.’

Jiri's eerbied voor de ruiter neemt onmiddellijk toe.

‘Bent u dan ook in het Heilige Land geweest?’ vraagt hij vol ontzag.

‘Alleen in Constantinopel.’

‘Zo ver? En kent u ook de Gouden Dolk?’

‘Welke dolk?’

Het verhaal over de Gouden Dolk, zo vaak door grootvader verteld, is iets waarvan Jiri nooit genoeg kan krijgen. Terwijl ze voetje voor voetje over de stenige bodem van de Woeste Gronden voortschuifelen, vertelt Jiri het nu aan de gewonde ruiter: ‘Het gebeurde na de slag bij Doryleum. Daar hebben de kruisvaarders de Saracenen in de pan gehakt. Het moet een vreselijk gevecht zijn geweest, lang en bloedig, maar plotseling sloegen de Saracenen op de vlucht en ze lieten hun hele legerkamp achter. En de kruisvaarders, nou, die vergaten de vijand te achtervolgen en stortten zich op dat kamp en troffen er onvoorstelbare schatten aan. Tenten volgestouwd met kussens, tapijten, kisten vol goud, zilver en juwelen. En zilveren kommen, en met ivoor ingelegde schilden, en sluiers zo fijn geweven dat het licht erdoorheen scheen. Ze verdeelden de buit en de aanvoerders kregen natuurlijk het meest. Grootvader was maar een eenvoudige voetknecht, hij kreeg een handvol zilver en een gouden bezant. Maar wat ze ook vonden in de tent van de sultan was een gouden dolk en die viel in handen van een Franse edelman: François des Settons. Grootvader heeft die dolk zelf gezien. De

greep en de schede waren van puur goud, ingelegd met edelstenen. En het lemmet was van vlijmscherp staal. Grootvader zegt dat hij nooit, waar ook ter wereld, zo iets moois meer heeft gezien. François des Settons was er mateloos trots op en hij zwoer dat hij nooit meer afstand van het wapen zou doen. Wie hem de Gouden Dolk wilde afnemen zou hem eerst moeten doden.'

'Een gevaarlijke eed,' gromt de ruiter, ondanks zijn pijn geboeid door het verhaal. Jiri knikt ernstig.

'Dat was het zeker. Want de arme François wérd gedood, en de Gouden Dolk werd hem afgenomen. Niet door een jaloerse kruisridder, maar door een Turkse emir.'

'Aha.'

'Het was zijn eigen schuld, zegt grootvader. François des Settons kwam met de kruisvaarders voor Jeruzalem en ze moesten de stad drie weken lang belegeren. Toen werd Jeruzalem na een stormloop ingenomen en de christenridders werden er de baas. Maar toen werd François des Settons verliefd op een edelvrouw die met haar man was meegegaan naar het Heilige Land. Amélie de Saint-Armand heette ze. En terwijl haar man, ridder de Saint-Armand, deelnam aan een strafexpeditie tegen Hebron, waar de bevolking in opstand was gekomen, ging François met Amélie een ritje in de omgeving van Jeruzalem maken. Om indruk te maken op de dame droeg hij natuurlijk de Gouden Dolk. Ze namen tien krijgsknechten mee om hen te beschermen, maar ze dwaalden te ver af, kwamen op Saraceens gebied en reden in een hinderlaag. Grootvader denkt dat het geschitter van de Gouden Dolk de aandacht van een op wacht staande Saraceen moet hebben getrokken. In elk geval werden ze aangevallen door wel twintig Turken onder aanvoering van emir Aqsonqor. Maar twee van de krijgsknechten wisten aan de slachting te ontkomen. Later kwamen zij bloedend en in paniek

in Jeruzalem aan en ze vertelden hoe ze hadden gezien dat François des Settons werd gedood en beroofd en dat de Saracenen de mooie Amélie met zich hadden meegevoerd. Meteen werd er een patrouille uitgestuurd om naar de vrouw te zoeken en grootvader ging toen ook mee. Maar ze vonden alleen de geplunderde lijken van François en acht soldaten – van Amélie de Saint-Armand geen spoor. Na die tijd heeft nooit iemand meer iets van haar gehoord. En de Gouden Dolk was in handen van emir Aqsonqor gevallen. Erg hè?’

‘Een mooi verhaal,’ mompelt de ruiter gesmoord.

‘Maar wel zielig, vindt u niet? Die Saracenen zijn al zo onnoemelijk rijk. En toch willen ze altijd de arme kruisvaarders beroven. Schurken en duivels zijn het!’

Intussen hebben ze de Woeste Gronden achter zich gelaten en nu dalen ze voorzichtig de helling af naar het dal. Aan de overzijde van dit dal rijst de stad Avallon op, met torens en muren. ‘Toen grootvader terugkwam uit het Heilige Land, met een lamme arm, werd hij toch poortwachter in de burcht van de heren d’Arcon,’ babbelt Jiri. ‘Maar nu is hij te oud om te werken en woont hij bij ons. Mijn vader is smid.’

De ruiter zwijgt, hij steunt steeds zwaarder op Jiri. Maar die kan daar wel tegen. Al sinds hij een jaar of zes was heeft hij zijn vader in de smidse moeten helpen. Hij bedient de zware blaasbalg, of hanteert de lange tang waarmee het gloeiende ijzer op het aambeeld wordt vastgehouden. Dat is secuur werk, want het ijzer mag niet verschuiven wanneer de smid de moker op het weke metaal laat neerkomen. Het eenvoudige werk zoals spijkers en hoefijzers smeden kan Jiri ook wel alleen. Hij is gewend blindweg de korte bevelen van zijn vader op te volgen, dan gaat het altijd goed. Wat dat betreft werkt hij beter dan zijn broer Aycan, die toch ruim een jaar ouder is.

Soms droomt Jiri van nog veel mooier werk: van het smeden

van zwaarden en lansen, of van het moeilijkste van alles: maliënkolders. Maar een eenvoudige dorpssmid als Rambor hoeft geen wapens te smeden. Hij maakt ploegijzers voor de boeren, tangen, snoeimessen: het grove werk. Daarvan word je sterk, daarvan krijg je brede schouders, harde handen, dikke polsen, een stevig lichaam.

Opeens begint de ruiter te praten en wat hij zegt klinkt als een gedicht. Althans in Jiri's oren:

‘Een smid is een soort tovenaar. Met zijn moker slaat hij vonken uit roodgloeiend metaal. Zwart en zwetend danst hij voor de achtergrond van zijn laaiende vuur. Naast hem staat de watertrog. Ook dat water begint te leven als de smid het hete ijzer erin steekt. Dan sist en dampt het, alsof het water zich verzet tegen de macht van de tovenaar. Intussen speelt de gloed van het vuur over zijn zwarte gezicht, over zijn krachtige gestalte, over zijn door schroeivlekken ontsierde handen, over zijn door vonken ingebrande voorschoot. De damp van het sissende water stijgt op, krijgt een roze tint, waarachter de vlammen flakkeren. De blaasbalg zucht en kreunt, de pure klank van ijzer op ijzer mengt zich daartussen. De omgang met vuur, ijzer en water maakt de smid tot een wijs en zwijgzaam mens. Iets van de eerbied voor de oude goden, een eerbied die allang niet meer bestaat, wordt op de smid overgedragen.’

Ademloos luistert Jiri naar de zachte stem van de man. Zo heeft hij nog nooit iemand over een gewone dorpssmid horen praten. Hij voelt hoe zwaar de man op hem leunt en plotseling is hij trots op zijn kracht. Vrouw Cantal zal opkijken als ze straks Jiri en de deftige ruiter op haar drempel ziet verschijnen!

2 ONTSTELLEND NIEUWS

Vrouw Cantal is niet verbaasd. Ze heeft het ongelijke tweetal allang zien aankomen over de helling en ze heeft meteen haar haar aangestoken, want ze ziet dat de lange vreemdeling gewond is en verzorging nodig heeft. Ze bezit scherpe ogen. De lederen tas aan zijn gordel wijst erop dat hij een boodschapper is, waarschijnlijk van een groot heer. Het op zijn borst geborduurde wapen kent ze niet, maar het ziet er indrukwekkend uit. Ze verheugt zich. Grote heren betalen goed als ze in nood zijn en hulp nodig hebben. De jongen die de vreemdeling ondersteunt, kent ze wel. Hij is vorig jaar bij haar geweest met zijn vader, de dorpsmid van La Roche d'Arcon. Al is die jongen intussen een flink stuk gegroeid, vrouw Cantal vergeet nooit een gezicht. Ze bezit ook de gave in de toekomst te kunnen kijken. De eerste keer dat ze Jiri ontmoette heeft ze een visioen gehad van een grote stad met duizend vreemd gevormde torens en koepels, haar oren hoorden geschreeuw, wapengekletter, haar neus rook de scherpe geur van stof, zand, wilde tijm en nog iets: wierook, mirre. In een flits had ze iets zien schitteren: goud. Daarna verdween het visioen en ze sprak er met niemand over. Maar nu, nu ze diezelfde jongen met een gewonde man de helling tegenover haar hutje ziet afdalen, flitst weer dat visioen door haar geest: brandend heet en angstaanjagend. Ze sluit even de ogen en als ze die weer opent, is het 'tweede gezicht' verdwenen. Ze ziet alleen nog een stevige dorpsjongen die een gewonde man over de laatste meters naar haar hutje helpt. Ze stapt opzij.

‘Kom binnen,’ zegt ze. ‘En zet u neer, heer. Ik zie dat u hulp nodig heeft.’

Haar hand wijst naar een ruwhouten bank bij de haard. Uit de pot boven het vuur stijgen geurige dampen op. Even is Jiri bang dat ze hem zal wegsturen, maar ze let niet op hem. Dus glipt hij snel mee naar binnen en trekt zich terug in een donker hoekje van de hut, vlak bij het schot waarachter ’s winters de geit huist. ‘Mijn paard schrok van iets,’ vertelt de vreemdeling, ‘het steigerde en wierp mij af, daarboven in dat ruige gebied. Ik kwam ongelukkig terecht op een platte steen en ik moet een paar tellen bewusteloos zijn geweest. Toen ik bijkwam was deze jongen er en hij hielp me naar het dal. Hij zei dat hij u kende.’

‘U hoeft mij niets te vertellen, heer, ik ken de verraderlijkheid van de Woeste Gronden,’ antwoordt vrouw Cantal rustig. ‘Sta mij toe dat ik eerst uw arm behandel.’

Ze geeft de ruiter een stuk linnen dat tot een prop is gevouwen en in wijn is gedrenkt.

‘Bijt hierop,’ zegt ze. ‘Ik moet u pijn doen.’ Dan wenkt ze Jiri naderbij.

‘Houd zijn schouders vast, zo stevig als je kunt. De heer mag zich niet bewegen. Als hij flauwvalt houd jij hem overeind. Begrepen?’

Jiri knikt en neemt de schouders van de man in een stalen greep.

Vrouw Cantal pakt de gekwetste arm en snijdt de mouw van het mooie overkleed genadeloos open. De bovenarm is dik en blauw. Ze fronst de wenkbrauwen, port even in het opgezette vlees met puntige vingers. De man bijt hard op de prop en krimpt ineen. Zonder de wijnprop zou hij het uitgeschreeuwd hebben.

‘Juist, dit is de plek,’ prevelt vrouw Cantal. ‘Jiri, let op, ik begin.’ Ze zet zich schrap, plant haar ene vuist onder de oksel van de

man, klemt haar andere hand om zijn elleboog en wrikt aan de arm. Bijtend op de prop slaagt de stakker erin toch nog een soort gebrul uit te stoten. Jiri ziet hem doodsbleek worden en houdt hem stevig vast. Vrouw Cantal bindt twee spalken om de bovenarm, met linnen repen die zij eerst in het kruidenmengsel heeft gedoopt. Haar vingers werken vlug en zeker. Uit een kist haalt ze een doek die ze achter de nek van de man met de punten bijeenknoopt zodat zijn onderarm erin kan rusten.

‘Zo. Laat hem nu maar los.’

Met zijn gezonde hand neemt de koerier de prop uit zijn mond. ‘Oef...’ blaast hij. En dan: ‘Dat heb je goed gedaan, vrouw. Je hebt gouden handen.’

‘Nog veel pijn?’

‘Het wordt al minder.’

‘Hier heer, drink wat.’ Ze schenkt hem een houten nap met kruidenwijn in. Ook Jiri krijgt wat, omdat hij goed heeft geholpen.

‘Nu die hoofdwond nog.’

Vrouw Cantal wast de wond uit met heet water waarin ze kruiden heeft laten trekken en draait een schoon verband om het hoofd van de man. De ruiters zien er komisch uit met die tulband, maar schijnt geweldig opgelucht.

‘Hoe kan ik je danken, vrouw?’ mompelt hij.

‘De prijs is twee zilverstukken, heer,’ antwoordt vrouw Cantal nuchter.

Jiri schrikt zich halfdood. Twee zilverstukken! Hij heeft slechts één koperen muntje in zijn buidel. Dat herinnert hem eraan dat hij naar vrouw Cantal is gekomen om genezende kruiden voor grootvader te halen. Maar als ze zoveel geld eist voor haar hulp, zal zijn tocht wel vergeefs zijn geweest...

Terwijl de koerier zit bij te komen van de behandeling, raakt Jiri aarzelend haar arm aan.

‘Wat wil je, jongen?’

Stamelend doet hij zijn verhaal over de zieke grootvader, George Rambor, die in het Heilige Land tegen de Saracenen heeft gevochten en die nu, zeker honderd jaar oud, toch gered moet worden omdat niemand in het dorp zich een leven zonder de oude kruisvaarder kan voorstellen.

Vrouw Cantal schudt het hoofd.

‘Ik ken jouw grootvader – en hij is geen honderd! Nog geen zeventig, zou ik denken. Ha, ik herinner me de dag dat hij terugkeerde uit het Heilige Land... ik was toen zelf nog een kind. Een wakkere jonge vent met een verlamde arm was hij! Toch waren alle meisjes dol op hem. Maar hij had zijn zinnen gezet op de kokkin van de burcht, die moest en zou hij hebben, al was ze zeker tien jaar ouder dan hij. Ik moet zeggen dat hij er een goede vrouw aan heeft gehad. Ze schonk hem een flinke zoon en een dochter...’

Ze kijkt Jiri zo strak aan dat hij er verlegen van wordt.

‘En nu is hij ziek, die ijzersterke George Rambor? Tja... denken jullie in dat achterlijke dorp dat ik nog iets kan doen voor een man die tot op het bot versleten is? God roept hem, dat dienen jullie te eerbiedigen. Hij heeft zijn tijd gehad – laat hem rustig sterven.’ Het klinkt als een doodvonnis en toch hebben haar woorden iets troostends.

Jiri bijt zich op de lippen.

‘Ja maar...’ fluistert hij. Beslist schudt vrouw Cantal het hoofd. ‘Bewaar je geld voor de begrafenis, jongen. Tegen ouderdom bestaan geen genezende kruiden.’

Daarna durft Jiri niet meer tegen te sputteren.

Vrouw Cantal wendt zich weer tot de koerier, die moe tegen de wand leunt.

‘De grootvader van deze jongen heeft nog deelgenomen aan de Grote Kruistocht van een halve eeuw geleden,’ zegt ze.

‘Ja, hij heeft het me onderweg verteld,’ knikt de ruiter. ‘De laatste veteraan... Overigens zal er spoedig een nieuwe kruistocht nodig zijn. De oproepen vliegen al door het land.’

Hij slaat even met zijn gezonde hand tegen zijn leren tas.

‘Sinds Edessa is heroverd door de Turken, dreigen de kruisvaarderstaten in Syrië in grote moeilijkheden te komen.’

‘Edessa?’ roept Jiri, die de plaatsnaam herkent uit de verhalen van zijn grootvader.

‘Edessa is door Zenghi de Verschrikkelijke ingenomen. Die vervloekte bastaard,’ gromt de man. ‘Terwijl hertog Jocelin afwezig was. Jocelin is naar de keizer van Constantinopel gegaan om hulp te vragen, maar heeft die niet gekregen. Nu gaat de paus zich ermee bezighouden. Let op mijn woorden, vrouw: de val van Edessa zal niet zonder gevolgen blijven.’

Jiri kan zijn oren niet geloven. Hoe is dat mogelijk: Edessa heroverd door de Saracenen? En wie mag Zenghi de Verschrikkelijke wel zijn? De naam alleen al bezorgt een mens koude rillingen!

‘Wanneer is dat gebeurd?’ vraagt vrouw Cantal praktisch. ‘De val van Edessa, bedoel ik.’

‘In het begin van dit jaar.’

‘Zolang het Jeruzalem niet is,’ mompelt Jiri om zichzelf gerust te stellen. De ruiter snuift.

‘Dacht je dat Jeruzalem niet bedreigd wordt? Die Zenghi is tot alles in staat. De ellendige bastaard zal niet tevreden zijn met de verovering van Edessa. Zo gauw hij zich sterk genoeg voelt zal hij ook Antiochië aanvallen en later zelfs Jeruzalem. Er zullen versterkingen uit het westen moeten komen, anders is het spoedig gedaan met de christenstaten in het oosten.’

‘Waarom noemt u die Zenghi een bastaard?’ vraagt vrouw Cantal.

‘Het verhaal doet de ronde dat hij een christenmoeder heeft,

een ongelukkige edelvrouw die lang geleden door Zenghi's vader, emir Aqsonqor, werd ontvoerd en tot diens slavin gemaakt.'

'Amélie de Saint-Armand,' roept Jiri verrast. 'Dat moet Amélie de Saint-Armand zijn geweest, waarover grootvader zo graag vertelt.'

De koerier schudt het hoofd.

'Ach jongen... Elke christenvrouw die ooit door een Turk werd ontvoerd, wordt als de moeder van Zenghi de Verschrikkelijke genoemd. Ik denk dat het hele verhaal verzonnen is. Daarginds zijn ze altijd bezig van elke kleinigheid een legende te maken. Dat Zenghi een christenmoeder zou hebben is een sprookje. De ridders in de kruisvaarderstaten willen gewoon niet toegeven dat Zenghi hun te sterk is. Dus maken ze een halve christen van hem, al is hij een toegewijde moslim. Dat vermindert de schande van hun nederlaag, begrijp je?'

'Ja maar, ja maar...' hakkelt Jiri opgewonden, 'grootvader was erbij toen Amélie werd ontvoerd door een Turkse emir die Aqsonqor heette! En als Zenghi zijn zoon is... en... en... zijn erfgenaam, dan moet hij nu... nu... de Gouden Dolk...' Hij stikt er bijna in. Voor Jiri is de hele toestand opeens duidelijk. Het is dat kostbaarste van alle wapens, de Gouden Dolk, die Zenghi onoverwinnelijk heeft gemaakt. Wie de macht van de emir wil breken moet naar de landen overzee reizen, Zenghi overwinnen en de Gouden Dolk bemachtigen! Jiri begrijpt niet dat de koerier zulke verhalen afdoet als onzin. Hem lijkt het volstrekt logisch.

Dat hij haast heeft is Jiri allang vergeten. Hij is zo ondersteboven van alles wat hij heeft gehoord, dat hij maar stil in zijn hoekje blijft zitten om het nieuws te verwerken. Vrouw Cantal stoot hem aan en duwt hem een homp brood in de handen.

'Hier, eet. Ga dan terug naar je dorp. Probeer het paard van

deze heer op te sporen en breng het hier. Hij zal je er goed voor belonen.’

Die nuchtere woorden brengen Jiri terug in de werkelijkheid. ‘Kun je rijden, jongen?’ vraagt de koerier bezorgd. Jiri lacht. Zou een smidsknecht niet met paarden kunnen omgaan? Hij pakt het brood aan en loopt snel naar buiten.

Wie weet geeft die rijke man mij ook een zilverstuk als ik zijn paard voor hem terugvind. Die gedachte geeft vleugels aan Jiri’s voeten. Dwars door de wijn- en boomgaarden stormt hij de helling tegenover de stad Avallon op en een halfuur later heeft hij de Woeste Gronden weer bereikt. Ook daar aarzelt hij geen moment. Zelfs zonder een kruis te slaan rent hij verder, terwijl zijn hemd al doorweekt is van het zweet. Zijn angst voor de kobolden is hij vergeten. Lichtvoetig springt hij over boomwortels, breekt door krakende struiken, haalt armen en benen open aan de doornen, stoot zijn blote voeten kapot aan brokken steen, maar het kan hem niet weerhouden. Hij holt maar door, terwijl de zon steeds hoger klimt en de Woeste Gronden liggen te zinderen in de zomerhitte. Eindelijk kan hij niet meer en moet hij even stilstaan om op adem te komen. De Woeste Gronden heeft hij achter zich, voor hem strekken zich de bewerkte akkers en velden uit. Op een dag als deze is het dorp zo goed als uitgestorven; iedereen is op het land om te profiteren van het mooie weer.

Waar je ook kijkt zie je boeren, vrouwen en kinderen bezig de laatste percelen koren te maaien, bonen te plukken. Hoogopgestaste wagens, getrokken door ossen, rijden langzaam in de richting van de voorraadschuren. Kleine kinderen lopen schreeuwend rond om de vele vogels te verjagen, die zich net als de mensen op de rijke oogst stortten. Jiri weet dat zijn moeder met de kleintjes ook op het veld is, terwijl zijn vader en zijn broer Aycan nog in de smoorhete smidse aan het werk moeten zijn.

Weer op adem gekomen springt hij de helling af en vraagt aan een paar boeren of ze soms een paard zonder ruiter voorbij hebben zien draven, enkele uren geleden. De mannen wijzen naar het dorp. ‘Het ging die kant op. Jacques probeerde het nog te vangen, maar het paard schopte naar hem. Anderen die het probeerden lukte het ook niet. Het leek wel of het dier een spook had gezien, zo wild ging het ervandoor.’

Jiri rent verder. Hij is warm en moe, maar de gedachte aan een zilverstuk houdt hem op de been. Dat moet hij verdienen!

Zo’n paard, denkt hij intussen, blijft dat maar doorhollen? Met deze hitte? Dat geloof ik niet. Het krijgt dorst, het raakt uitgeput – wat doet het dan? Het ruikt water en gaat erop af!

De beek is achter het dorp, een ondiep, snelstromend watertje waar de vrouwen wekelijks de was doen, waar kleine kinderen graag spelen en waar Aycan elke ochtend emmers vol water moet halen voor de koeltrog. Jiri hoopt het paard aan de waterkant te vinden. De wasplaats, anders vol met kinderen en vrouwen, is nu verlaten; iedereen is op de velden aan het werk. Een eindje verder ziet Jiri iets groots en donkers onder de overhangende takken van een boom staan. Het paard van de vreemdeling!

Het is een bruine ruïn. Het dier staat met de voorbenen in het water; bovendien is het zo verstandig geweest een schaduwrijk plekje te zoeken. Jiri grinnikt even; paarden zijn toch slimme dieren!

Omzichtig sluipt hij naderbij tot het paard plotseling het hoofd opheft.

‘Tut, tut,’ zegt Jiri zacht, ‘ik ben geen kobold. Ik kom je alleen halen om je terug te brengen bij je meester.’ Hij plukt een handvol sappig gras en houdt dat uitnodigend voor zich. Het paard nadert voorzichtig, snuivend en zenuwachtig.

‘Hier... ruik eens.’

De natte lippen betasten het bosje gras. Jiri plukt snel nog meer en houdt dat de ruïn voor. Nog een stapje dichterbij, nu kan hij het dier zacht op de neus kloppen. Dat schijnt het prettig te vinden.

Dan bukt hij zich en raapt de slepende teugels op. Maar hoe komt hij in het zadel? Het paard is veel te hoog voor hem.

Hij kijkt rond, ziet dan een grote steen liggen, een eindje van de oever af. Voorzichtig trekt hij het paard erheen, steeds zoete woordjes fluisterend en over de neus strelend. Hij klautert op de steen en nu kan hij zich in het zadel werken. Als het dier nu maar niet wéér schrikt. Nee. De ruïn blijft geduldig staan, alsof hij begrijpt dat Jiri hem geen kwaad zal doen.

Eenmaal in het zadel, de teugels strak in de handen, is Jiri meester over het dier. En zie, het gehoorzaamt meteen als hij zijn hie-len in de glanzende flanken drukt.

Ditmaal kiest Jiri de lange omweg langs de beek. Hij durft met het paard niet de kortste weg door de Woeste Gronden te nemen. Bovendien is het bij het water een stuk koeler dan op de hoogvlakte.

Laat die middag komt hij terug bij het hutje van vrouw Cantal. De ruiter ligt in een hoek van het vertrek te slapen maar wordt wakker als Jiri binnenkomt.

‘Ik heb uw paard gevonden, heer.’

‘Mooi.’

‘Het is bezweet en moe. Zal ik het met stro droogwrijven?’

‘Graag. Ik kan het niet met die kapotte arm.’

‘Ik heb wel lang moeten zoeken,’ zegt Jiri, ‘het was zo’n eind afgedwaald. Mijn vader zal woedend zijn. U helpen en uw paard opsporen heeft me een hele werkdag gekost – en dat in de drukke tijd! Ik ben bang dat ik een flink pak slaag krijg als ik thuis-kom.’ Hij dikt zijn angst aan in de hoop op een grote beloning.

De koerier knikt, zijn hand gaat naar zijn tas. Jiri barst bijna van spanning.

‘Misschien kan dit de woede van je vader doen bedaren,’ zegt de man. Hij reikt Jiri iets aan. Het is een zilverstuk! De smidsknecht weerstaat de verleiding om erop te bijten. De letters die erop staan kan hij niet lezen, hij weet alleen dat hij rijk beloond is. Ontroerd grijpt hij de hand van de koerier en kust die.

‘Dank u, heer, dank u. God zal het u lonen,’ stamelt hij. Bang dat de vreemdeling spijt zal krijgen van zijn vrijgevigheid, loopt Jiri haastig naar buiten en verzorgt het paard. Dan gaat hij voor de tweede keer op weg naar zijn dorp.

Uren later, het is al bijna donker, sluipt Jiri de hut naast de smidse binnen. Zijn moeder stapelt juist de houten nappen van de avondpap op elkaar. De kleintjes zijn bezig zich in een hoek van het vertrek in het stro te nestelen, slaperig nu ze hun maag vol hebben.

Aycan en de smid zitten nog aan de tafel en repareren hun leren voorschoot bij het licht van het olielampje.

‘Goedenavond,’ zegt Jiri zacht. Zijn moeder kijkt boos op. Hij ziet zijn vader dreigend opstaan. Oef, er zal wat zwaaien! Haastig haalt hij de munt uit zijn buidel en legt die midden op de tafel. Het zilver glanst. De smid grijpt ernaar, bijt erop, kijkt streng op hem neer. ‘Hoe kom jij aan een zilverstuk?’

‘Eerlijk verdiend,’ roept Jiri. ‘Ik heb vandaag een groot heer een dienst bewezen en dit is mijn beloning. U kunt het navragen bij vrouw Cantal.’

Moeder neemt de munt over en bekijkt hem.

‘Een twintig stuiverstuk!’ roept ze blij. Opeens wordt haar gezicht weer ernstig.

‘En de kruiden?’

Jiri slaat de ogen neer, er schiet een brok in zijn keel.